

Land Art Festiwal 2016. DOM

Wzdłuż dróg w nadbużańskich wsiach stoją drewniane domy. Niektóre z nich są już zabytkami, interesują się nimi etnografowie. Pamiętają kilka pokoleń mieszkańców, często mówiących innymi językami, pamiętają czasy odmiennych jurysdykcji i różne odpowiedzi na pytanie, czym jest ojczyzna. Wielu ich dawnych mieszkańców wciągnął wir wielkich i małych wydarzeń. Uciekli przed wkraczającym wojskiem albo wyjechali w poszukiwaniu dobrobytu i od dawna żyją już w miastach, nie tylko Polski, ale i całego świata. Zdecydowanie więcej jest miejsc po tych domach, które nie przetrwały. Nawet etnografowie nie zwrócą na nie uwagi; może tylko zwierzęta i rośliny zajmą się nimi w odpowiedni sposób, ukrywając fundamenty pod warstwą szumiącej trawy.

Pogranicze jest szczególnie dobrą scenerią do obserwacji ludzkiego losu. Dom, jako jedno z pojęć-kluczy kultury, tkwiące, według Jerzego Bartmińskiego, „w samym centrum powszechnie uznawanego systemu wartości”, staje się tutaj szczególnie znaczące, barwne i złożone. W kolejnej, szóstej już edycji Landart Festiwalu chcemy zatem uczynić z niego hasło przewodnie. Kulturowa niejednoznaczność i historyczna ambiwalencja terenów podlaskiego przełomu Bugu, na którym po raz kolejny gościć będziemy artystów z kraju i zagranicy, pozwoli, jak sądzimy, wybrzmieć różnym odcieniom tego terminu.

Po pierwsze dom to budynek, ograniczona przestrzeń, w której rozgrywają się ludzkie losy. Nadbużańskie tereny są doskonałym miejscem do obserwacji rozmaitych form domostw, często powoływanych do istnienia przez tych, którzy w nich żyli. Tutaj wciąż widać to, o czym współcześnie zapominamy – że drewno, kamień, glina, z których od wieków budowano ludzkie siedziby, przynależą sferze natury. Ona również jest domem. Przyroda użycza schronienia nie tylko ludziom, ale także zwierzętom i roślinom. Mateczniki i enklawy chronionych gatunków nie są rzadkością zwłaszcza tutaj, nad Bugiem. Zachęcając do refleksji nad sztuką ziemi, zwracamy uwagę na te dwie, przenikające się płaszczyzny zamieszkiwania – uniwersum człowieka wewnątrz świata natury.

Dom to nie tylko materialna struktura, której człowiek lub inne organizmy nadają ostateczny kształt. Jako przestrzeń zamieszkiwania ma wymiar społeczny. O jej znaczeniu decyduje dynamika międzyludzkich – a także międzykulturowych i międzynarodowych – relacji. Dom to przestrzeń, w której kształtuje się tożsamość i wrażliwość: miejsce urodzenia, ojcowizna, gniazdo, a w końcu także ojczyzna. Proces wzrastania, absorbowania wiedzy i doświadczenia poprzednich pokoleń może być kapitałem przyszłości, ale także balastem. Zwłaszcza wtedy, gdy przestaje być sferą wolności, dialogu, a staje się demonstracją władzy, areną przemocy. Aktualnie, wobec pogłębiających się ekonomicznych nierówności oraz społecznego kryzysu masowej emigracji i uchodźstwa mierzymy się z problemem zrywania naturalnych relacji, naruszenia społecznego kapitału budowanego przez dekady i stajemy przed wyzwaniem. Czy będziemy w stanie dać wyraz otwartości, zapewnić bezpieczeństwo sobie i innym? Te pytania szczególnie wyraźnie wybrzmiewają na terenie pogranicznym, gdzie więzi między ludźmi, kulturami oraz narodami były zrywane wielokrotnie i gdzie można się przekona, jak trudno je przywrócić.

Kulturowy wymiar zamieszkiwania zwraca uwagę na specyfikę lokalizacji. Zapraszamy artystów na wschodnie krańce Polski, na polsko-białorusko-ukraińskie pogranicze. Jednocześnie natomiast – na granicę Unii Europejskiej. Niepewność i sztuczność limesów, które raz po raz ustanawiały kolejne polityczne porządki, sprawiła, że dom to tutaj uniwersalna wartość. Cenna, ale zarazem bardzo krucha. Mamy nadzieję, że kolejna edycja Landart Festiwalu, pod hasłem „dom”, stanie się przestrzenią uniwersalnego zamieszkiwania. Przez dziesięć dni artyści będą gośćmi nie tylko organizatorów, przyrody, ale także lokalnej społeczności i publiczności, która po raz kolejny będzie mogła swobodnie poruszać się pomiędzy realizacjami. Chcemy żeby ten artystyczny, międzygatunkowy, międzyludzki i międzynarodowy dialog przyczyni się do coraz lepszego rozumienia sztuki ziemi oraz siebie nawzajem.